

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

6. De Bonitate, & Prauitate Actus exterioris humani.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

malus: nam ad turpitudinē & prauitatem actus, sufficit si vnus tantum finis sit malus: quoniam ad bonitatem eius integra causa requiritur. Et proinde quando actus a quē duos fines habet, neceffe est vtrumque esse bonum vt actus sit bonus. Si igitur vnus finis est malus, ex toto, non ex parte malus est actus. Animaduertēdum est, si actus sit bonus ob finem propriū bonum, ad quem referitur, minimē corrumperetur, si postea malus finis accesserit, quia huiusmodi accessu nequaquā actus suū bonum finem amittit. Ex quo efficitur, vt actus vel officium charitatis, vel alicuius alterius virtutis opus ab honestate factum, & cōtinuatum, non inquinetur, si ob inanem gloriam, & laudem absoluitur; quoniam inanis gloria finem charitatis, aut virtutis non submouet: sine autem proprio virtutis retento actus ipse continuatur, qualis antea coepit. Nec obstat, si homo faciēs charitatis vel virtutis officium, simul quoq; vanam laudem, & gloriam, vt finem sibi propositum cōcupiscat: actus etenim charitatis aliquando cum veniali peccato simul existit, & cōtinuatur: cum quis simul præstat opus & officium charitatis siue virtutis, & ex alia parte inanis gloriæ desiderio & cupiditate maculatur: actus enim charitatis, aut virtutis, si verē charitatis aut virtutis opus & officium est, peccatum esse, non potest. Ne intelligas eundem actum esse bonum simul, ac malum. Sed sic intellige, duos esse actus re, & substantia, vel ratione morali diuersos, cum quis aliquid facit amore Dei, vel studio inanis gloriæ, vt colligitur ex S. Thom. 1.2. q. 20. art. 6. Dur. 2. d. 40. q. 3. Almai. tract. 1. Mor. c. 12. Medina 2.2. q. 20. art. 6. vers. Et pro argumento maiori.

Cap. VI.

De bonitate & prauitate actus exterioris.

S. Tho. 1.2.
q. 20. art. 1.

PRIMO queritur, An actus exterior sit per se & intrinsecus bonus aut malus? Quod est querere, An bonitas aut turpitudinis solū in conuenientia actui interiori voluntatis per se, an verò etiam actui exteriori: Et nomine quidem actus exterioris, intelligitur omnis actus cuiuscunque alterius facultatis à voluntate distincte. De hoc tres sunt opiniones; Prima docet bonitatem aut vitiositatem moris solū actui interiori voluntatis per se, & intrinsecus conuenire; in actu verò exteriori solū intrinsecus existere, nimirum vel tanquam in causa, vel tanquam in effectu. Verbi gratia cupiditas furandi est per se, & intrinsecus mala: furtum verò si accipitur vt obiectum voluntatis, est malum tanquam causa & origo malæ voluntatis: Si verò accipitur, vt est actus à voluntate perductus in opus, furtum est malum tanquam effectus & signum malæ voluntatis. Sicuti in naturalibus animal est per se sanum, quia sanitatem habet: medicina verò est sana tanquam causa sanitatis: vrina autem est sana tanquam effectus, & nota sanitatis. Sic opinantur, Durandus, Otham, Gabriel, Almaius, Scotus, Richardus, & Bonauentura. Id probant quia actus non habent bonitatem, aut prauitatem moris nisi quatenus est voluntarius & liber: actus exterior non est per se & intrinsecus vo-

Dur. 2. dist.
42. q. 1. O.
cha, quodl.
1. q. 20. Ga.
bri. 2. d. 42
q. 1. Alma.
tra. 3. mor.
c. 18. Scot.
quodl. 18.
a. 2. Rich.
a. d. 42. ar.
1. q. 1. Bon.
2. d. 42. ar.
1. q. 1.

luntarius, & liber; sed solū extrinsecus per actum voluntatis: ergo non est per se & intrinsecus bonus aut malus. Secunda opinio distinguit actus exteriores & ait; si sit intellectus vel appetitus sensus, possunt esse intrinsecus & per se boni aut mali; si verò sint aliarum virium exequentium id, quod appetit & eligit voluntas, solummodo possunt esse intrinsecus boni aut mali. Ratio huius sententiæ est, quia putat liberum aliqua ex parte inesse per se & intrinsecus actibus intellectus vel appetitus sensus; nullam verò libertatem habere actus aliarum exequentium facultatum. Tertia sententia affirmat actus exteriores, qui sunt boni vel mali ex obiecto & circumstantijs, esse per se & intrinsecus bonos aut malos. Sic mihi videntur sentire S. Thom. 1.2. q. 20. art. 1. Caietan. 1.2. q. 20. ar. 1. & hęc sententia est probabilior: quoniam bonitas aut deformitas moris non solū sumitur ex respectu & ordine, quem habet actus exterior ad voluntatem; sed etiam ex eo, quem habet ad rationem; quando actus ex obiecto, materia, & circumstantijs consideratur. Quoniam si actus per se est recte rationi consentaneus; per se & intrinsecus eo ipso bonus existit: & è contrario, actus recte rationi dissentaneus est per se malus: Sed actus exterior furandi vt est rationis obiectum, est recte rationi contrarius, ergo per se est intrinsecus malus, & actus caste viuendi, aut reddendi cuius, quod suum est, cum recte ratione congruit, ergo est per se bonus. Quod vt plenius intelligas, animaduerte quod tradit. S. Tho. 1.2. q. 20. art. 1.2. & 3. opus exterius dupliciter accipi posse: aut enim accipitur vt rationis obiectum, aut quatenus in facto consistit: primo modo est bonum vel malum rationis, quia vel est rationi consentaneus, vel dissentaneus, etiam antequam fiat, immò siue fiat, siue non fiat: secundo modo non est bonum, vel malum, nisi quia nostra sponte & voluntate factum.

Ad id verò, quod prima opinio obijcit, Respondeo, Voluntarium & liberum requiri quidem ad genus moris quando in facto consistit, ideo enim actus belluarum, armentium vel infantium non sunt in genere moris constituti, quia voluntarij & liberi non sunt; sed bonitas & prauitas moris non solum sunt ex comparatione cum voluntate vel libertate, sed ex respectu & ordine ad rationem cuius nimirum opus exterius est obiectum antequam fiat. Actus igitur, cum primum est humanus in facto, videlicet voluntarius & liber, reponitur in genere moris: Distinguitur verò specie in bonum & malum, eo quod cum recte ratione conuenit, aut pugnat tanquam rationis obiectum. Et falsum est, quod secunda opinio existimat, in actibus intellectus vel appetitus sensus, liberum aliqua ex parte inesse per se & intrinsecus, quoniam liberum est per se in actibus voluntatis tantummodo.

Secundò queritur, Num prauitas prius sit in actu interiori voluntatis, à quo deinde in actum exteriorē derivatur, an potius contra prius in actu exteriori, postea verò in interiorē transmittatur. Dux sunt opiniones, Prima docet, omnē turpitudinē & sceleratē moris prius esse in actu interiori voluntatis, & inde in actu exteriorē transfundi. Est hęc sententia Bonauentura,

Richardus,

Loci sup.
citat.

Richardi, Durandi, Gabriel, Ocham, & Almaini, quæ nititur ratione paulò ante in medium adducta in quæstione præcedenti. Secunda opinio distinguit: Aut actus exterior est malus ex obiecto & circumstantijs, aut ex fine voluntatis optato & proposito. Si sit malus ex obiecto & circumstantijs, tunc prauitas primò inest actui exteriori, & postea cõuenit actui interiori voluntatis: quoniam exterior cum interiore suam communicat deformitatem. Si verò sit malus ex fine voluntatis adiecto, deformitas primò inest interiori, secundo actui exteriori voluntatis. tunc enim interior ad exteriorem suam prauitatem traducit. Et hæc opinio est verior, quam habet. S. Tho. 1.2. q. 20. art. 2. **Primò** quoniam velle furari ideo est malum, quia furari est malum. **Item** quia vt ostendimus quæstione superiori, actus exterior malus ex obiecto, & circumstantijs per se & intrinsecus est malus, quia est rectæ rationi dissentaneus, ergo furari prius natura malum est, quam velle furari; nam opus exterius, antequam velis efficere, est malum ex obiecto, materia & circumstantijs, quia rationi contrarium existit. **At verò** quando actus est malus ex fine voluntatis concupito amato & proposito, tunc deformitas prius inest in actu voluntatis, quia intentio voluntatis est ab huiusmodi fine mala, & talem deformitatem actus exterior habere non potest, nisi ex intentione voluntatis: cuiusmodi est facitare quidpiã ob inanem gloriam, vel ob inuidiam, vel ob vindictam, contemptum, odium, superbiam, semper in his & similibus actibus exterioribus, deformitas finis propositi & spectati inest ob intentionem voluntatis; nam intentio ex fine voluntatis mala, suam prauitatem ad actum exteriorem transmittit.

Animaduertendum est Primò. Quando actus exterior est malus ex obiecto & circumstantijs, & deformitas dicitur prius ipsi conuenire, quam actui voluntatis, intelligitur de actu exteriori sumpto cum respectu & ordine ad rationem cogitatione rem apprehendentem, videlicet quatenus est rationis obiectum: quod perinde est ac si diceretur; Actus exterior prout relatus ipsa cogitatione mentis ad rationem est malus, quandoquæq; est rectæ rationi dissentiens. **Quando verò** actus exterior accipitur prout est re ipsa deductus in opus, tunc prius est prauitas & turpitudine in actu interiori quam in exteriori, quia actus interior est causa exterioris, & proinde natura & origine prior existit: non tamen sequitur, vt deformitas ex actu interiori ad exteriorem emanet, sed solum vt deformitas, quæ primò fuit in actu exteriori relato ipsa animi & mentis cogitatione ad rationem, per actum interiorè veluti per causam, deriuetur & transeat in actum exteriorem tanquam in opus à voluntate vltro & sponte factum.

Secundo Animaduertendum est, cum dicimus deformitatem ex fine proposito voluntatis prius interiori actui conuenire, quam exteriori, intelligimus quando voluntas tanquam finem concupiscit, & sibi proponit aliquid, quod in ipso voluntatis actu interiori perficitur. Veluti cum finem sibi constituit voluntas inanè gloriam, vindictam, odium, inuidiam, contemptum, iram, superbiam, & similia; hæc enim omnia in voluntate complentur.

Tertio quæritur, An idem sit dicendum, quando voluntas sibi præstituit tanquam finem, actum exteriorem malum: qualis actus est, cum quis furatur, vt cum scorto rem habeat; vel occidit alterum, vt adulterium committat; Quæritur inquam, an etiam in huiusmodi actibus prius deformitas, quæ sumitur ex fine, conueniat actui interiori quam exteriori: sicuti diximus de prauitate, quæ deriuatur ex fine, qui in ipsa voluntate perficitur. **Respondeo,** eandem esse rationem: quoniam cum quis furatur, vt turpe quid faciat; deformitas luxuriose libidinis nõ potest furto conuenire nisi ex intentione, vel electione voluntatis: furtum enim ex suo obiecto & alijs circumstantijs, non habet huiusmodi prauitatem, ergo eam accipit à voluntate. Differt tamen huiusmodi finis turpitudine à deformitate finis, quæ in voluntate completur; quod ea deformitas cum sit finis, qui in actu exteriori consistit, intentionem voluntatis ideo reddit malã, & turpem, quia obsecna & luxuriosa libido, ad quam voluntas spectat, est mala. At verò intentio inanis gloriæ, ideo est mala, nõ quia aliquis actus exterior sit malus, sed quia ipsa cupiditas inanis gloriæ est per se mala. Atque idem est dicendum de cæteris intentionibus quæ in ipso interno voluntatis opere consummantur.

Quarto quæritur, An sicut turpitudine & prauitas actuum qui ex obiecto & circumstantijs sunt mali, prius inest in actu exteriori, quam in interiori; sic etiam bonitas actuum ex obiecto & circumstantijs accepta, prius actui exteriori conueniat, quam interiori. **Ratio dubitandi est,** quia actus exterior non est bonus, nisi fiat studio & causa ipsius honestatis: nam idem actus exterior, nimirum benefacere alteri, fieri potest vel gratia nostræ utilitatis & commodi, vel delectationis, vel honestatis. Quod autem fiat studio & causa honestatis, habet ex affectu & intentione voluntatis: ergo bonitatem moris habet ex voluntate: quoniam si fieret tãtummodo vel ob cõmodum, & emolumentum, vel ob delectationem nostram, bonitate moris caderet. **Quidam** existimant etiam in actibus exterioribus, qui ex obiecto & circumstantijs sunt boni, conuenire prius actui exteriori bonitatem quam interiori: quoniam velle castè viuere, aut fortiter agere, est bonum, & cum recta ratione cõgruens. **Item** domino depositum reddere bonum est, quia est rectæ rationi consentaneum; ergo sicut deformitas ex obiecto & circumstantijs prius est in actu exteriori, quam in interiori, sic etiam bonitas. Alijs probabilius videtur oppositum, eo quod actus exterior quamuis sit obiecti boni, nõ continuo est per se bonus, nisi existat etiam ex bono voluntatis affectu atq; proposito; ex fine enim malo optato, & proposito sæpe corrumpitur: ergo bonitas, prius inest in actu voluntatis interno, quam in externo: & actus exterior per se malus, cum sit rationi contrarius prius in se deformitatem habet quam voluntas. **Ad obiectum verò Respondent,** ad bonum opus virtutis requiri bonum voluntatis affectum, cum tamè actus exterior sæpe malus ante malam voluntatem existat, siquidem bona finis propositi voluntas actum exteriorem, qui est ex re, & materia obiecta malus, bonum non reddit: vt con-

Pat si Titius furari velit, vt habeat, vnde eleemosynam indigetibus det, etiam si bonum sit Titij propositum, furtum est malum; quia per se cum ratione pugnat: ergo prius furtum est malum, quoniam rationi aduersum, quam voluntas furandi sit mala. At exterior actus alioqui ex obiecto bonus, ex malo voluntatis proposito sepius inficitur: vt si Titius depositum reddat, iustum quidem faciet, non tamen consequens est, vt iuste faciat. Mihi magis prior sententia probatur: neque enim video diuersam esse rationem.

Quintò quaeritur, An quando actus interior versatur circa actum exteriorem tanquam materiam, & rem sibi obiectam, sint duo peccata actus interior, & exterior; an verò vnu peccatum solummodo: quod est quaerere, An voluntas furandi & furtum sint duo peccata, an verò vnum; Dux sunt opiniones, vna docet esse duo peccata, & hæc est Scoti putantis vtrunq; actum interiorem & exteriorem esse in se ipso & per se & intrinsecus malum. Ocham verò, Gregor. & Gabriel quâuis existimant interiorem actum duntaxat esse per se & intrinsecus malum, aiunt tamen esse duo peccata, quia sunt duo actus interior scilicet & exterior. Altera opinio asseuerat esse vnum tantum peccatum, sententia est S. Thom. 1. 2. q. 20. ar. 3. Bonau. 2. d. 42. a. 1. q. 1. Richar. 2. d. 42. ar. 1. q. 1. nu. 6. & videtur verior opinio, quia actus interior, & exterior vnum solum humanum actum constituunt.

Item quia actus interior & exterior sunt vnus actus voluntarius & liber, ergo cum non sit nisi vna voluntas, non potest esse nisi vnum peccatum. Et eadē ratione electio, & intentio licet sint duo actus in genere naturæ, sunt tamē vnus duntaxat humanus actus in genere moris. Pari ratione actus imperatus, & imperans, in genere naturæ sunt duo, in genere autem moris sunt vnus tantum humanus actus. Postremò quoniam vt docet S. Thom. 1. 2. q. 20. ar. 3. ad 3. quando aliquid ab vno deriuatur ad alterum per analogiam, & proportionē, tunc est vnum tantum numero, vt sanum quod est in corpore animalis, transfertur ad medicinam, & & vrinam, & ideo est vna sanitas, quam in se habet animal, quamq; dat cibus vel medicina, & significat vrina. Sic vna tantum est bonitas, vel deformitas in actu interiori & exteriori, quoniam per analogiam quandam ab vno transit ad alterum: si enim opus exterius sumas vt est rationis obiectum, est per se bonum vel malum, quia cum ratione consentit, vel dissentit: & inde actus voluntatis est bonus vel malus, quoniam est obiecti boni vel mali, hoc est rationi consentanei vel dissentanei. Si sumas vt re ipsa in facto consistit, est bonum vel malum, quia bonæ vel malæ voluntatis effectus & signum. Obijcies, Animal, medicina & vrina sunt tria sana, licet sanitas sit vna tantum, soli animali tanquam forma & accidens inherens, cæteris verò intrinsecus: ergo similiter actus interior & exterior sunt duo peccata, quâuis prauitas sit tantum vna per se vt forma actui interiori cōueniens. Respondeo, Actum interiorem & exteriorem non solum ideo esse vnu peccatum, quia sit vna deformitas in vno per se & intrinsecus, sed etiam quia huiusmodi duo actus vnâ actionem humanam voluntariam, & liberam constituunt: at verò animal, vrina & medi-

cina sunt tria sana, licet sit vna sanitas, quia sunt tres subiectæ res. Iterum Obijcies, etiam actus interior & exterior sunt duo actus. Respondeo, esse quidem duos actus, sed tãquam partes vnus actionis humanæ: at verò animal, vrina & medicina sunt tres res, & nō tanquam partes totius, sed tanquam materia subiecta, causa efficiens & indicium sanitatis. Si è contrario Quaras, an actus vnus, in quo sunt duæ prauitates specie distinctæ, sint vnum peccatum, an verò duo, veluti cum furtum est sacrilegum, aut coitus incestus, aut sacrilegum homicidium & similia. Respondeo, esse vnum peccatum, sed duplici turpitudine & deformitate affectum & maculatū, quale est, si Titius calleat duas vel tres artes, disciplinali specie diuersas, & dicitur vnus artifex, doctor & magister: quia quocumque forma est accidens rei per suam substantiam iam antea constitutæ conueniens, non multiplicat rem, in qua vt in sede sibi subiecta insidet; tametsi ipsa specie multipliciter & è contrario, licet ipsa sit vna numero; si tamen res subiecta, quibus inheret, sint plures numero, etiam formæ multæ pariter esse dicuntur. Quare vnus est artifex, licet præditus multis artibus specie distinctis: vnum est peccatum, si sit vnus actus, licet multis prauitatibus specie diuersis infectus. è contrario verò si vnus numero calor in duobus inest hominibus, non vnum, sed duo calida dicerentur.

Sextò quaeritur, An actus exterior actui interiori cōiunctus augeat eius bonitatem, aut prauitatem, hoc est, an actus interior vnâ cum exteriori sociatus eo ipso fiat peior aut melior: quod perinde est, ac si quaeratur, an quando efficax est voluntas furandi, nec furatur, propterea quod omnis furandi occasio erepta sit, tam mala cæsetur, quam est voluntas, quæ oblata occasione furandi, furtum admittit. Duplex est opinio; vna docens per actum exteriorem bonitatem aut prauitatem in actu interiori voluntatis augeri, quæ innicitur auctoritate Scoti, & Glossæ & Augustini, nam Gloss. in c. Si cui etiam, d. 1. de penit. plus peccare ait eum, qui peruenit ad opus: & August. inquit, mala voluntate vel sola, quisque miser efficitur, miserior potestate qua desiderium malæ voluntatis impletur: & loquitur de miseria culpa. Deinde quia nos hæcenus ostendimus actum exteriorem intrinsecus & per se esse bonum; vel malum, ergo voluntas melior aut deterior efficitur eo ipso, quod opere desiderium impletur. Accedit, quod Titius quamuis efficax in habeat voluntatem necesse sustinendi pro Christo non est tamen nec dicitur martyr, nisi pro Christo interimat. Postremò idem probari potest, quia inter errores Petri Abailardi numeratur tertiusdecimus error in hunc modum: Nos verò dicimus, quod sola voluntas à Deo in perpetuum remuneratur siue in bonis siue in malis: nec propter opera peior vel melior efficitur quis, nisi fortè dum opereatur, eius voluntas augeatur. Secunda opinio docet actui interiori ex actu exteriori nihil bonitatis, aut deformitatis accedere. Sic S. Thom. 1. 2. q. 20. ar. 4. Bonau. 2. d. 42. ar. 1. q. 1. Rich. 2. d. 42. ar. 1. q. 2. & d. 40. ar. 1. q. 4. Dur. 2. d. 42. q. 1. nu. 8. & Gregor. 2. d. 42. q. 1. conclus. 5. 6. & 7. Gabriel. 2. d. 42. q. 1. ar. 2. conclus. 2. & hæc opinio est verior: & colligitur ex Aug. lib. 1. de lib. arbit. c. 3. qui ait, nō minus

Scot. quodl.
18. ar. 3. O.
cham quodl.
1. q. 10. Gre.
2. d. 42. q. 1.
concl. 5. &
6. Gabr. 2.
dis. 42. q. 1.
ad calcem.

Scot. quodl.
18. ar. 3.
Aug. li. 13.
de Trin. 5.

Aug. epist.
ad Dio gra-
tias 94.
Greg. hom.
5, in Euan.

Hugo de
sacra lib. 2
p. 14. c. 6.
Epi. 77
qua est ad
Hugonem
S. Victoris.

reum esse eum, qui cupit, & si potestas daretur, exequeretur, quam in ipso facto deprehendatur. Et in alio loco docet voluntate boni & mala metiri Deum bona aut mala merita. Gregor. idem quoque tradit his verbis: *Exteriora nostra Domino quamlibet parua sufficiunt; cor namque non substansiam pensat, nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur.* Et id, quod nomine Hier. passim fertur, *In mariere voluntas unde mors nascitur, coronatur.* Hugo S. Victoris, *Non est, ait, inaequale meritum, si ea qua sit voluntas.* Bern. item: *Quid plenus, inquit, quam quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum necessitas excludit.* Idem ratione probatur: quia eadem est bonitas aut deformitas in actu interiori. Praeterea cum iniuri & coacti quippiam efficiamus, nihil meriti aut praemij in nostris operibus amittimus: ergo etiam si desit actus exterior, dummodo voluntas fuerit efficax & perfecta, nihil bonitatis aut prauitatis amittit, in super Hugo sic ait lib. 2. de sac. p. 14. c. 6. *Opus requiritur, ut ipso opere voluntas augetur; & subiicit. Effectus opere nutritur, ut crescat, & amplior sit: possunt esse voluntate pares, qui facilius sunt impares. Multum dedit Zachaeus, qui dives erat, & multum habebat: vidua illa, quae duo minuta misit, parum habuit, tamen tantum dedit, quantum Zachaeus: maiores facultates ferebat, sed parum voluntatem habebat: si attendas, quae dederunt, diuersa inuenies, si attendas unde dederunt, paria inuenies. Sic ille. Animaduertendum est huiusmodi opinionem intelligi, quando voluntas est efficax: tunc autem esset efficax & perfecta, quando re ipsa exequeretur opus, si exequendi commoda & opportuna offereretur occasio: nam ea voluntas efficax non est, quae data occasione opus exequendi & complendi, id non praestat ac perficit. Praeterea sciendum est voluntatis etiam efficacis bonitatem aut deformitatem ex actu exteriori augeri per accidens, nimirum eo quod voluntas est diuturnior ratione actus exterioris, in quo perseuerat. Item aliquando actus exteriores sunt per se iucundi & grati, vel molesti & laboriosi, & ideo solent voluntatem vel magis allicere, incitare, impellere, intendere: aut contra reuocare, & alienare, retardare, reflectere, atque remittere, & eatenus augent vel minuant voluntatem. Postremo annotandum est, ante dictam opinionem intelligi de bonitate aut prauitate, quam habent actus per se, non autem de ea, quam habent alium de sumptam. Quare per sacramenta re ipsa suscepta plus gratiae & charitatis percipitur, quam si ea voto tantum & desiderio fumerentur. Pari ratione irregularitas, excommunicatio, & aliae poenae Canonicae, & Ciuiles contrahuntur ob factum exterius, & iam consummatum, non autem ob solam animi voluntatem, quia leges factis poenas irrogant, non voluntatibus. Item restituere quis leges, & ipso iure compellitur eo, quod factum & opere alteri nocuerit, non autem solo animo & voluntate: nam restitutio debetur vel ob iniuriam, vel ob damnum illatum alteri, vel ob alienum retentum, sola tamen voluntate alteri minimè nocemus: nec res alienum contrahimus. Sic etiam Deus muneribus, & beneficijs quibusdam gratuitis remunerat benefacta, sed non voluntates, veluti ob factum Martyres, Doctores, & Virgines diuinitus Aureolis donantur; & Ecclesia Indulgentias, id est, condonationes & remissio-*

nes peccatorum factis, & operibus externis, non autem voluntatibus concedit. Ad obiecta verò Respondendo: ad primum, ideo Augustinus dixisse, Miseriorem esse qui mala voluntate consequitur id, quod appetit: non quia ex actu exteriori, plus deformitatis, & prauitatis accedat, sed quia voluntas solet actu exteriori vel replicari, & iterari, vel approbari, & confirmari, ac maiori tempore perseverare. Ad secundum; licet actus exterior sit per se & intrinsecus bonus vel malus; non tamen habet aliam, atque interior, bonitatem aut prauitatem. Ad tertium respondet Gregorius Ariminensis, non connumerari inter errores Abailardi praedictum errorem: ut constat ex S. Bernard. epist. 188, & 192. error illius erat, Non esse peiorè aliquem propter opera siue interna siue externa, ut ait Gregorius. Ex quo errore inferebat, adulterum vel furem non esse peiorem, quam si furtum vel adulterium non faceret voluntate vel opere.

Cap. VII.

Alie quaedam de bonitate & prauitate humanorum actuum quaestiones diluuntur.

PRIMO queritur, Quomodo in actibus humanis distinguantur haec quinque. Bonum: Rectum: Studiosum: Laudabile: & Meritum. Et contra in malis actibus quo pacto differat haec etiam quinque: Malum: Peccatum. Culpa. Vituperabile & Demeritum, quod sic Theologi vocant. Respondendo, Bonum latius patet, quam Rectum, Studiosum, laudabile & meritum: quoniam Bonum dicitur tum de rebus; tum de actibus; & dicitur de personis, & habitibus; cum tamen caetera proprie solum de actibus dicantur. Item Bonum & rectum dicuntur de bonis naturae, artis & moris; caetera verò de bonis moris proprie dicuntur tantummodo. Rursum rectum differt ab studioso, quia latius patet: nam rectum dicitur de actibus & natura, & artis & moris. Omnis enim actus est cum sua regula naturae, artis, vel moris conueniens, dicitur rectus: sed studiosus non est, nisi ut factus ex alicuius virtutis electione, & rectae rationi, quae est regula morum, consentaneus. Praeterea idem actus in moribus, qui est rectus & studiosus, est etiam laudabilis, & meritum vel meritorium, ut passim vocatur, ob alias rationes, nimirum laudabilis, ut est commendatione, & laude dignus. Meritum est, ut est praemio vel stipendio, & mercede dignum, hoc est, quod vel apud Rempublicam vel Principem vel Deum, vel alium, quippiam promeretur.

Pari ratione in malis latius funditur malum quam peccatum vel culpa: quia malum dicitur de personis, reb. habitibus & actibus: Peccatum verò & culpa solum de actibus. Item peccatum amplius patet, quam culpa: Peccatum enim dicitur de actibus naturae, artis, & moris, quatenus à recta regula dissentiant: at verò culpa non dicitur nisi de actibus moris qui sunt voluntarij & liberi. Actus autem qui est culpa, dicitur vituperabilis; culpa quidem, quia est libera voluntate factus; vituperabilis verò, quoniam vituperatione, & reprehensione dignus est. Et hic idem actus dicitur vulgò demeritum siue demeritorium, quatenus poenae & supplicij promeretur.